

Chilia – subiect de dispută între Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun

Vasile MĂRCULEȚ

Relațiile dintre Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun, debutau, așa cum bine se știe, încă în aprilie 1400, când domnul Țării Românești intervenind militar în Moldova îl impunea pe tron pe protejatul său, luându-l în captivitate pe Iuga vodă, domnul aflat în funcție. Intervenția domnului muntean în Moldova în sprijinul lui Alexandru cel Bun își află confirmarea în mai multe surse cronicărești moldovenești și muntenesti din secolele XV-XVIII¹.

Sprijinindu-l pe Alexandru să ocupe tronul de la Suceava, Mircea și-a asigurat un ascendent politic asupra domnului Moldovei, căruia i-a impus un veritabil protectorat. Se adăuga acestui fapt, acela că Alexandru a fost silit și la unele cesiuni teritoriale către domnul muntean, respectiv la o rectificare a hotarului dintre cele două țări românești în folosul său². Asupra teritoriilor cedate de Alexandru lui Mircea, nu dispunem însă decât de știri tardive, datând din a doua jumătate a secolului al XV-lea³. Penuria de informații le-a permis specialiștilor să formuleze opinii diferite referitoare la această problemă, cu un grad mai mare sau mai redus de veridicitate⁴.

Raporturile moldo-muntene. Cesiunile teritoriale pretinse de Mircea cel Bătrân lui Alexandru cel Bun au compromis, fără îndoială, iremediabil raporturile bilaterale stabilite în momentul impunerii ultimului pe tron. Dacă sursele interne, atât cele moldovene, cât și cele muntene păstrează o tăcere suspectă asupra relațiilor moldo-muntene după 1401, există însă unele surse străine, extrem de puține ce-i drept, care susțin categoric existența unor raporturi tensionate între cele două țări. Astfel, cronicarul otoman Halil (secolul XV) ne informează că „*Mircea și domnul Moldovei (Kara Bogdan) erau între ei cum sunt câinele cu pisica*”, sau conform proverbului turcesc inserat de autor în textul său, cum sunt „*colții de câine pe piele de porc*”⁵.

Un prim indiciu al tensionării relațiilor moldo-muntene se manifestă încă din cursul anului 1401, când Alexandru cel Bun, aflat în conflict cu Vitold, marele cneaz al Lituaniei, a refuzat să acorde liberă trecere solilor acestuia trimiși la curtea lui Mircea cel Bătrân⁶. Unii istorici români au văzut în poziția adoptată de Alexandru

- 1 «*Letopisețul de când s-a început Țara Moldovei*» – *Letopisețul lui Ștefan cel Mare*, ed. G. Mihăilă, București, 2006, p. 33, 43 (în continuare: *Letopisețul lui Ștefan cel Mare*); Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. M. Scarlat, București, 1988, p. 20; N. Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601 și de la 1709 la 1711*, ed. C.A. Stoide, I. Lăzărescu, Iași, 1976, p. 83; A. Uricariu, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, vol. I, ed. G. Ștrempel, București, 1993, p. 17.
- 2 P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, București, 2000, p. 342; Ș. Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc*, București, 1999, p. 113; Anca Ghiață, *Condițiile instaurării dominației otomane în Dobrogea*, în SISEE, I, 1974, p. 77; N. Constantinescu, *Mircea cel Bătrân*, București, 1981, p. 135-136; E. Diaconescu, D. Matei, *Alexandru cel Bun. 1400-1432*, București, 1979, p. 101.
- 3 I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913, p. 334-335: Într-o scrisoare de răspuns din 15 august 1475, adresată de Mathias Corvin lui Ștefan cel Mare, la o epistolă a domnului Moldovei din 12 iulie același an, suveranul Ungariei preciza că „*super metis etiam provinciae Moldaviae cum provincia Transalpina secundum antiquos terminos et consuetudines per praedecessores vayvodas possessos et tenos utrumque vayvodam, tam scilicet Stephanum Moldaviensem quam Vlad Transalpinum, secundum privilegia Alexandri et Mirczae utriusque partis vayvodarum concordamus*”.
- 4 Pentru diferitele opinii exprimate, vezi: B.P. Hașdeu, *Istoria critică a românilor*, București, 1999, p. 69; P.P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 277-278; A. Ghiață, *op. cit.*, p. 77; N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 136.
- 5 *Cronici turcești privind Țările Române*. Extrase, vol. I: *Sec. XV-mijlocul sec. XVII*, ed. Mihail Guboglu, Mustafa Mehmet, București, 1966, p. 26 și n. 9 (în continuare: *Cronici turcești*, I).
- 6 I. Minea, *Principalele române și politica orientală a lui Sigismund de Luxemburg*, București, 1919, p. 97-98.

„un indiciu despre relațiile încordate dintre noul domn al Moldovei și vecinii săi nordici”⁷. După părerea noastră opinia este doar parțial corectă, semnificația atitudinii domnului Moldovei față de raporturile munteano-lituanieni fiind una mult mai complexă. Restricția impusă solilor lituanieni de a-i tranzita țara pentru a ajunge în Țara Românească lovea inclusiv în politica externă a domnului muntean. Ca urmare, în ceea ce ne privește considerăm că actul lui Alexandru cel Bun a fost, în egală măsură, vădit ostil, atât lui Vitold, cât și lui Mircea.

Ceea ce a deteriorat însă și mai grav relațiile moldo-muntene a fost rectificarea unilaterală de această dată de către Alexandru cel Bun, care nu putea accepta tratamentul impus de omologul său muntean, a hotarului cu Țara Românească. Acțiunea domnului moldovean s-a materializat în ocuparea Chilie și a hinterlandului său. Când și în ce condiții s-a consumat această acțiune vom încerca să arătăm în continuare.

Chilia în cadrul relațiilor moldo-muntene. Așa cum se cunoaște, ca un fapt cert, prin anii 1390-1391, Mircea cel Bătrân și-a întins stăpânirea asupra întregii zone de la gurile Dunării. Cel mai târziu, încă din a doua jumătate a anului 1391 intra sub stăpânirea Țării Românești și centrul genovez de la Lykostomo⁸. Titlul domnesc al lui Mircea confirmă noile modificări teritoriale. Pentru prima dată, formula „*până la marginea Tartariei (usque ad confinia Tartariae)*”, sau „*către părțile tătărești*”, apare menționată într-un act intern din 27 decembrie 1391⁹.

În opinia noastră, formula din titlul domnesc se referă strict la teritoriile de la gurile Dunării. Formula „*până spre părțile tătărești*”, nu însemna, așa cum foarte bine sesiza P.P. Panaitescu, că Mircea stăpânea așa-numitele „*părți tătărești*”, ci un teritoriu vecin cu acestea¹⁰. Fără îndoială, regiunile situate „*către părțile tătărești*”, includeau la sfârșitul secolului al XIV-lea, teritoriile de la gurile Dunării cu fostele centre genoveze, Chilia, stăpânită de Țara Românească încă din timpul lui Vladislav I, din anii 1369-1370¹¹, și Lykostomo cu teritoriul din jur.

În urma luptelor cu Bayezâd I din anii 1394-1395, Mircea cel Bătrân pierde vremelnice stăpânirea asupra întregii Țări Românești, văzându-se totodată silit să împartă tronul cu Vlad I (1395-1397), interpusul sultanului. În aceste condiții, după 1395 înceta și stăpânirea statului muntean asupra spațiului danubiano-pontic, care intra sub stăpânire otomană¹².

Intrarea Dobrogei sub stăpânire otomană își află confirmarea, directă sau indirectă, în mai multe surse bizantine sau otomane din secolul al XV-lea sau tardive. În marea lor majoritate ele vorbesc de colonizarea în provinciile europene ale Imperiului Otoman, inclusiv în regiunile ponto-danubiene, a unor însemnate grupuri de tătari în urma înfrângerilor suferite de marele han al Hoardei de Aur, Toqthamîș, în fața hanului turcmen Tamerlan (Timur Lenk) în anii 1395-1396. Circa 10.000 dintre aceștia, conduși de emirul Aqtaw, au solicitat și au obținut din partea sultanului Bâyezîd I dreptul de a se stabili în provinciile europene ale Imperiului Otoman. Exodul tătarilor este consemnat de mai multe cronică bizantine sau otomane. Asemenea informații ne oferă cronicarii bizantini Laonikos Chalkokondylas și Dukas (secolul XV), precum și *Cronica Messembriei*. Lor li se adaugă o serie de cronicari otomani din secolele XV-XVII, precum Orudj bin Adil (secolul XV), autorul cronicii anonime *Tevarih-i al-i Osman* (secolul XV) sau Evlya Çelebi (secolul XVII)¹³. Această situație se va menține până în primii ani ai secolului al XV-lea, când o un nou cutremur militar produs în lumea musulmană va determina răsturnarea raporturilor de forță și a factorilor de putere din bazinul vest-pontic.

7 N. Grigoraș, *Țara românească a Moldovei de la întemeierea statului până la Ștefan cel Mare (1359-1457)*, Iași, 1978, p. 83.

8 Pentru intrarea cetății Lykostomo sub stăpânirea lui Mircea cel Bătrân în 1391, vezi: V. Mărculeț, în *SIB*, XXVI-XXVII, 2002-2003, p. 45.

9 DRH, D, I, p. 127, doc. 79.

10 P.P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 361.

11 Pentru stăpânirea Chilie din timpul lui Vladislav I, vezi: O. Iliescu, în *SCIVA*, 29, 1978, 2, p. 209-210; M. Balard, în *RESEE*, XVIII, 1980, 2, p. 236.

12 În tratatul de la Brașov, din 7 martie 1395, încheiat cu Sigismund de Luxemburg, Mircea face încă referiri la „*părțile lui Dobrotici, sau pe orice alte pământuri, trecători, limanuri și în orice alte locuri supuse stăpânirii și ascultării noastre*”, informație ce conduce la concluzia că la data încheierii acordului, teritoriile danubiano-pontice se aflau încă sub stăpânirea domnului muntean. Vezi: Hurmuzaki, I/2, p. 360, doc. CCCII; I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe, *Relațiile internaționale ale României în documente (1368-1900)*, București, 1971, p. 82-92.

13 *Cronici turcești*, I, p. 50; *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, ed. M. Holban, București, 1976, p. 382, 349, 380, 384, 386-387 (în continuare: *Călători străini*, VI).

Înfrângerea și capturarea lui Bayezîd în lupta de la Ankara (28 iulie 1402), de către Tamerlan, urmate de moartea în captivitate a fostului sultan (martie 1403) și de declanșarea luptelor pentru putere între fiii săi, i-au permis lui Mircea cel Bătrân, care la începutul anului 1397 îl înlăturase pe Vlad I cu concursul lui Stibor, voievodul Transilvaniei, restaurând-și controlul asupra întregii țării, să readucă Dobrogea sub stăpânirea sa. Acțiunea întreprinsă prin anii 1403-1404 era cu certitudine încheiată înainte de mijlocul anului 1406, când titlul domnesc menționează stăpânirea domnului muntean „*pe amândouă părțile pe toată Podunavia, încă și până la Marea cea Mare și stăpânitor al cetății Dârstorului*”¹⁴. Stăpânirea integrală a lui Mircea cel Bătrân asupra zonei de la gurile Dunării în primii anii ai secolului al XV-lea își află confirmarea și într-o scurtă însemnare din lucrarea geografică, *Libellus de Notitia Orbis*, redactată puțin înainte de 1404 de Ioan, arhiepiscop de Sultanieh, călător prin aceste locuri, care relatează că „*dincolo de aceștia* (de unguri, n.n.), *lângă Marea cea Mare sau Pontică este Valachia [...]. Prin această țară trece Dunărea [...], ce coboară din Germania [și trece] prin Ungaria, apoi prin Valachia și se varsă în Marea cea Mare lângă Lykostom [...]*”¹⁵.

Stăpânirea lui Mircea asupra Chilieii înceta însă, cel mai târziu, în cursul anului 1411, când cetatea de la gurile Dunării apare ca fiind sub stăpânirea domnului Moldovei, Alexandru cel Bun¹⁶. Dacă sursele interne moldovene sau muntene nu ne transmit nici o informație asupra acestei schimbări a statutului politico-juridic al cetății de la gurile Dunării, câteva documente externe sunt însă elocvente din acest punct de vedere. Astfel, într-o scrisoare fără dată, trimisă de Sigismund de Luxemburg voievodului Transilvaniei Stibor de Stiboricz, datată de specialiști în anul 1411, evidențiază clar existența unui plan de cucerire a Chilieii, amânat însă din motive rămase obscure¹⁷. Intenția declarată a regelui Ungariei de a cuceri Chilia este dovada certă că la data respectivă cetatea de la gurile Dunării, trecuse din stăpânirea lui Mircea cel Bătrân sub cea a unui adversar al suveranului Ungariei, care nu putea fi altul decât domnul Moldovei, Alexandru cel Bun. De altfel, un alt act de o mare importanță, anume tratatul de la Lublau din 15 martie 1412, dintre Sigismund de Luxemburg și regele Poloniei, Wladislaw I Jagello, confirmă, fără niciun dubiu, stăpânirea domnului Moldovei asupra Chilieii¹⁸. În sfârșit, apartenența Chilieii la Moldova este confirmată de lista delegaților diferitelor orașe participanți la Conciliul de la Konstanz din 1414-1418, redactată prin 1415, între care se număra și cei ai orașului „*Kiryła Moldauiae*”¹⁹.

În sfârșit o informație tardivă cu privire la cucerirea teritoriilor de la gurile Dunării de către români ne-o oferă Evlya Celebi. „*Pe vremea întâmplărilor cu Timur – consemnează el – craii Țării Românești și Moldovei, găsind prilej, au ocupat toate cetățile de dincolo de Dunăre*”, respectiv din Dobrogea²⁰. Informația cronicarului otoman conduce la concluzia că această acțiune de recuperare a teritoriilor transdanubiene întreprinsă de Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun s-ar fi consumat prin anii 1402-1403.

În acest punct al studiului nostru considerăm că două aspecte ale acestei probleme se cer elucidate, cel puțin atâta cât ne permit informațiile de care dispunem: momentul trecerii Chilieii sub stăpânirea lui Alexandru cel Bun și condițiile în care s-a realizat această schimbare de statut al cetății de la gurile Dunării.

În ceea ce privește momentul intrării Chilieii sub stăpânirea domnului Moldovei, asupra acestui aspect dispunem de puține informații. În 1408, un sol al lui Sigismund de Luxemburg la Veneția solicita Senatului Serenissimei să-l ajute pe suveranul Ungariei „*cu câteva corăbii mari pentru a ridica și a duce de la Lykostomo la Gallipoli (a Licostomo contra Galipolim) trupele sale pentru care lucru se va adresa altor creștini, spre a-și putea împlini planul asupra Gallipolei*”²¹.

Pe baza acestor informații, unii specialiști au admis că la data respectivă, Chilia se afla încă sub stăpânire genoveză²². Cu mult anterior exprimării acestor opinii, Nicolae Iorga formula, absolut fundamentat, concluzia

14 DIR, B, I, p. 50-51, doc. 34-35.

15 *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, ed. M. Holban, București, 1968, p. 39 (în continuare: *Călători străini*, I).

16 Cf. Fl. Constantiniu, Ș. Papacostea, în *Studii*, 17, 1964, 5, p. 1139, unde consideră că stăpânirea genoveză asupra Chilieii „*s-a prelungit până cel mai târziu în anul 1411*”.

17 *Ibidem*, p. 1137-1138 și n. 24.

18 *Documente privitoare la istoria românilor*, culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, vol. I, partea 2, București, 1890, p. 485-486, doc. CCCCI.

19 *Ibidem*, p. 497, doc. CCCCIX.

20 *Călători străini*, VI, p. 356-357.

21 Apud N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și a Cetății Albe*, București, 1899, p. 71.

22 Fl. Constantiniu, Ș. Papacostea, în *Studii*, 17, 1964, 5, p. 1139; A. Ghiață, *op. cit.*, p. 81.

că în anul 1408 era exclusă o stăpânire maghiară sau genoveză asupra Chilie și că „la această dată, Chilia nu se putea afla decât în mâna unui aliat al lui Sigismund și unui dușman al turcilor, Mircea, în ajunul răscoalei lui Musa, era și una și alta”²³. Ca urmare, el conchidea că după 1408, Chilia „a trebuit să fie luată de la Mircea, care trăia încă la această dată. Ceea ce e curios, e nu numai faptul că în Țara Românească domnea pe atunci un principe puternic, ci și acela că situațiunea acestui principe era puternică”²⁴. Deși intuiește foarte bine că Alexandru cel Bun „a luat Chilia de la Mircea”, pe cale militară, Iorga refuză să accepte existența unei stări conflictuale moldo-muntene, ca urmare el propune o teză de compromis, respectiv că „poate nu e prea îndrăzneț să se presupue existența încă la această dată a două Chilii: cea din deltă fiind încă a lui Mircea, iar cealaltă aparținând moldovenilor, deși așezată în «Basarabia», ale cărei limite au trebuit să fie variabile”²⁵.

În ceea ce privește această ultimă concluzie a lui N. Iorga, ea este infirmată de o serie de surse din secolele XV-XVII, pe care le considerăm demne de toată încrederea. Toate aceste surse sunt categorice în a data ridicarea cetății Chilia Nouă în timpul lui Ștefan cel Mare, în iunie-iulie 1479²⁶. Deosebit de importantă este după părerea noastră concluzia care rezultă indirect din demonstrația lui N. Iorga, aceea că Chilia i-a fost luată de Alexandru cel Bun lui Mircea cel Bătrân, după 1408, mai exact la o dată cuprinsă între 1408 și 1412.

O opinie interesantă a emis în urmă cu circa două decenii și jumătate și istoricul ieșan Constantin Cihodaru, și el susținător al tezei potrivit căreia între Alexandru cel Bun și Mircea cel Bătrân a fost o colaborare permanentă. Conform teoriei lui C. Cihodaru, prin anul 1401, aflat în imposibilitatea de a asigura apărarea Chilie, situată „excentric” de restul stăpânirilor sale, Mircea i-ar fi cedat Chilia lui Alexandru pentru a-l cointeresa în lupta antiotomană²⁷. Și cum teoria sa trebuia argumentată și dusă până la capăt, restaurarea stăpânirii lui Mircea cel Bătrân asupra Dobrogei, inclusiv a teritoriilor de la gurile Dunării, înainte de 1406 a fost interpretată de istoricul ieșean în sensul că „Mircea a reluat, prin 1406, stăpânirea asupra Dobrogei, dar Chilia a rămas în continuare a Moldovei. În tratatul încheiat mai înainte de către cei doi domni se prevedeau probabil abținerea pentru cel din Moldova de a crea dificultăți în calea legăturilor Brăilei cu Marea Neagră și a aprovizionării ei cu mărfuri orientale. Noua delimitare teritorială dintre cele două țări nu s-a mărginit numai la cedarea Chilie și a ținutului dependent de ea Moldovei. Ea se va fi întins pe toată lungimea liniei de contact dintre cele două țări până la Carpați”²⁸.

Incitantă teorie a lui C. Cihodaru este însă destul de fragilă. În primul rând, în anul 1401, când conform acestuia Mircea i-ar cedat Chilia lui Alexandru spre a-l cointeresa în apărarea gurilor Dunării în fața unor atacuri turcești, domnul Țării Românești, nu mai stăpânea teritoriile respective pe care le pierduse după 1396, când pierduse și controlul asupra unei părți însemnate a țării fiind nevoit să împartă stăpânirea acesteia cu Vlad I. În altă ordine de idei, cât de „mult” a fost cointerestat Alexandru cel Bun în lupta antiotomană după așa-zisa primire a Chilie de la Mircea cel Bătrân este evidențiat de faptul că el nu i-a acordat nici un ajutor domnului Țării Românești până la sfârșitul domniei acestuia.

O altă realitate omisă de C. Cihodaru în deducțiile sale este aceea că în contextul internațional al momentului, pericolul unor campanii otomane de mare anvergură împotriva Țării Românești erau excluse. În 1401-1402, Bayezid I își concentrase atenția în Asia Mică unde ofensiva lui Tamerlan părea de neoprit. Degajarea frontului dunărean de către turci i-a permis lui Mircea nu numai să zdrobească o oaste otomană pătrunsă în Țara Românească sub conducerea lui Evrenos, bey-ul Thessaliei (nov. 1401), ci și să preia inițiativa și să organizeze o puternică acțiune militară împotriva bazelor otomane de la sud de Dunăre²⁹.

În ceea ce privește imposibilitatea lui Mircea de a apăra Chilia și hinterlandul său, poziționate „excentric”, față de Țara Românească, considerăm că nici acest argument nu se susține. În toate perioadele în care domnul muntean a stăpânit cu certitudine teritoriile de la gurile Dunării (1391-p.1396; a.1406-c.1408), incluse în

23 N. Iorga, *op. cit.*, 71-72.

24 *Ibidem*, p. 77.

25 *Ibidem*.

26 *Letopiseșul lui Ștefan cel Mare*, p. 37, 47; *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI* publicate de Ion Bogdan, ed. P.P. Panaitescu, București, 1959, p. 34 (*Cronica moldo-polonă*); Gr. Ureche, *op. cit.*, 53: „Vă leato 6987 [1479] iunie 22 au început Ștefan vodă a zidi cetatea Chilie și o au sfârșit-o într-același an, iulie 16”.

27 C. Cihodaru, *Alexandru cel Bun (23 aprilie 1399-1 ianuarie 1432)*, Iași, 1984, p. 234; Idem, *Formarea hotarului dintre Moldova și Țara Românească în secolul al XV-lea*, în vol. *Stat, societate, națiune. Interpretări istorice*, Cluj-Napoca, 1982, p. 89.

28 *Ibidem*, p. 234-235.

29 C. Căzănișteanu, *Pe urmele lui Mircea cel Mare*, București, 1987, p. 154-157.

formula „*către părțile tătărești*”, el a avut sub stăpânirea sa și cetatea Lykostomo (Vâlcov), situată la circa 20 km în aval de Chilia, care controla categoric accesul pe Dunăre dinspre mare, asigurând implicit și protecția și siguranța Chiliei. Într-o asemenea situație, cu întreaga Dobroge și cu accesul pe Dunăre sub stăpânirea domnului Țării Românești, cedarea Chiliei, protejată de orice pericol otoman, către Alexandru cel Bun din motivul amintit nu se justifică. În sfârșit, existența tratatului dintre Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun, invocat de autor ca reprezentând baza juridică a rectificărilor de frontieră moldo-muntene, rămâne, în absența descoperirii textului său, doar o simplă presupunere a autorului, dacă nu chiar o speculație.

În ceea ce ne privește, pe baza informațiilor pe care le deținem, considerăm că Alexandru cel Bun nu a putut intra în posesia Chiliei în anii 1401-1402, prin preluarea ei de la Mircea cel Bătrân întrucât între 1399 și 1406 domnul Țării Românești nu a mai stăpânit teritoriile de la gurile Dunării. Ne bazăm această afirmație pe faptul că titlul domnesc al lui Mircea din această perioadă nu mai include formula „*către părțile tătărești*”³⁰. Pe de altă parte, constatăm că privilegiul comercial acordat de Alexandru cel Bun negustorilor din Liov la 8 octombrie 1408 nu face nicio referire la Chilia și la regiunile de la gurile Dunării, omisiune explicabilă, după părerea noastră, prin faptul că la data emiterii documentului, domnul Moldovei nu intrase încă în stăpânirea acestui centru și a hinterlandului său. Data de 8 octombrie 1408 poate fi considerată ca un *terminus post quem* al ocupării Chiliei de către Alexandru cel Bun. Conchidem deci că Alexandru cel Bun a intrat în posesia Chiliei la o dată cuprinsă după 8 octombrie 1408 și 1411, pe care, așa cum foarte bine susținea N. Iorga, i-a luat-o lui Mircea cel Bătrân. Credem că, din acest punct de vedere, nu este lipsit de importanță faptul în documentele emise de cancelaria munteană între 1407 și 1413, și avem aici în vedere pe cele cu datatate exactă, formula stăpân „*către părțile tătărești*”, lipsește din nou din titlul domnesc al lui Mircea cel Bătrân, ca o dovadă că domnul Țării Românești pierduse teritoriile de la gurile Dunării³¹. Și deloc întâmplător, etapa coincide tocmai cu perioada în care Chilia este documentată ca fiind sub stăpânirea certă a lui Alexandru cel Bun.

Din 1413, formula „*stăpân către părțile tătărești*” sau „*către părțile tătarului*”, re apare în titlul domnesc al lui Mircea cel Bătrân, și se va perpetua apoi până la sfârșitul domniei sale precum și în acelea ale urmașilor săi, Mihail I (1418-1420), și Radu II Praznaglava³². Principala problemă pe care o ridică reapariția formulei domn „*către părțile tătărești*” în titlul domnesc al lui Mircea cel Bătrân o reprezintă semnificația sa. Care a fost aceasta?

După părerea noastră, după această dată, însă formula *către părțile tătărești*” din titlul domnesc al Mircea cel Bătrân și al urmașilor săi reprezintă mai puțin o realitate, ci mai mult o intenție. Realitatea constă în faptul că după data menționată Mircea cel Bătrân a mai stăpânit la gurile Dunării doar castelul Lykostomo, dar nu și Chilia, la a cărei recucerire nu a renunțat însă niciodată. Faptul că domnii munteni nu au mai stăpânit cetatea Chilia își află întărirea în reconfirmarea fără nicio modificare a tratatului de la Lublau de către Ungaria și Polonia în anii 1415 și 1423³³. În baza acestor informații considerăm ca perfect întemeiată concluzia istoricului V. Eskenasy, după care „*a doua reconfirmare a acordului de la Lublau a consacrat un statu quo existent în 1412 și 1415*” și că „*Chilia a fost sigur moldovenească între 1412-1423*”³⁴.

În ceea ce privește condițiile în care s-a consumat instaurarea stăpânirii lui Alexandru cel Bun asupra Chiliei, considerăm că ea trebuie legată de un nou moment dificil din istoria domniei lui Mircea cel Bătrân, care l-a împiedicat pe domnul muntean, aflat la acea dată în culmea puterii sale, să intervină în apărarea stăpânirilor sale. În epoca pe care o analizăm, un asemenea moment s-a consumat în anii 1407-1408 când Mircea a avut de înfruntat un puternic asalt otoman asupra stăpânirilor sale din sudul Dobrogei, din zona Silistrei îndeosebi³⁵. Ca urmare, conchidem că speculând acest moment, Alexandru cel Bun a procedat la o rectificare unilaterală a hotarului cu Țara Românească, căreia i-a smuls acum cetatea Chilia cu hinterlandul său, amplificând și mai puternic starea de tensiune existentă deja în raporturile dintre cele două țări românești, sesizată, așa cum am constatat, de cronicarul turc Halil.

În temeiul celor arătate mai sus, ne punem întrebarea firească: Cum se explică acceptarea de către Alexandru cel Bun a tutelei lui Mircea cel Bătrân timp de 7-8 ani? Credem că factorii care au stat la baza acestei

30 DIR, B, p. 46-49, doc. 31-32; DRH, D, I, p. 174-175, doc. 106.

31 *Ibidem*, p. 52-54, 63-67, doc. 36-37, 47-51.

32 DRH, D, I, p. 197-198, doc. 120; DIR, B, p. 67, 69, 71-72, doc. 52, 54, 57, 59.

33 V. Eskenasy, în RdI, 34, 1981, 11, p. 2093.

34 *Ibidem*, p. 2024

35 Pentru luptele lui Mircea cel Bătrân din 1407-1408, din zona Silistrei, vezi: P.Ș. Năsturel, în SAO, I, 1957, p. 240; C. Căzănișteanu, *op. cit.*, p. 154-157.

politicii a domnului Moldovei trebuie căutați în modul în care acesta a ocupat tronul și în situația politică conturată după această dată.

Așa după cum se știe, iar sursele prezentate la începutului studiului nostru sunt elocvente din acest punct de vedere, după impunerea lui Alexandru pe tronul de la Suceava, Mircea l-a luat cu sine în Țara Românească pe fostul domn Iuga. Actul ar părea la prima vedere o măsură inițiată în scopul asigurării domniei protejatului său. În realitate însă, domnul muntean își asigura propria investiție politică. Stabilit la curtea Țării Românești, Iuga a devenit un factor de presiune a lui Mircea cel Bătrân la adresa lui Alexandru cel Bun, putându-se transforma în orice moment într-un contracandidat periculos în cazul în care domnul Moldovei ar fi deviat de la linia politică impusă de protectorul său.

Conștient de acest lucru Alexandru cel Bun s-a văzut obligat la prudență. Această politică a sa s-a perpetuat atâta timp cât a trăit Iuga, respectiv până în preajma anului 1407, când, conform *Pomelnicului de la Bistrița*, a cărui redactare începe în acest an, fostul domn nu mai era în viață³⁶. Credem că nu este o simplă întâmplare faptul că dispariția fostului domn coincide cu cele mai evidente acțiuni ostile domnului Țării Românești întreprinse de Alexandru cel Bun. Ocuparea Chilie insulare și a hinterlandului său și instaurarea propriului control asupra unei părți a gurilor Dunării reprezintă doar partea cea mai vizibilă a acestei politici.

Considerații finale. În încheierea prezentului studiu, pe baza rezultatelor la care am ajuns în urma demersului nostru, suntem în măsură să formulăm următoarele **concluzii**:

1. În anul 1400, ca urmare a ajutorului politic și militar oferit pentru ocuparea tronului Moldovei, Mircea cel Bătrân i-a impus lui Alexandru cel Bun o însemnată rectificare a hotarului dintre cele două țări. Deși acceptată de către domnul Moldovei, această pretenție teritorială a domnului muntean a indus o puternică tensiune în raporturile bilaterale.

2. În replică la politica domnului Țării Românești la adresa Moldovei, după dispariția fostului domn Iuga, în 1407, reținut de Mircea cel Bătrân la curtea sa, la o dată cuprinsă între 8 octombrie 1408 și 1411, profitând de faptul că domnul muntean era angajat în puternice lupte cu turcii în sudul Dobrogei, în zona Silistrei, Alexandru cel Bun a procedat el însuși, în mod unilateral, la o rectificare de hotar cu Țara Românească, în interes propriu, trecând sub stăpânirea sa cetatea insulară Chilia cu hinterlandul său, aflată până atunci sub stăpânire munteană. Actul său a amplificat și mai mult tensiunile existente în raporturile moldo-muntene.

3. Prin 1413, aflat la apogeul puterii sale, Mircea cel Bătrân a reîncorporat stăpânirii sale regiunile de la gurile Dunării, situate „*către părțile tătărești*”, cu cetatea Lykostomo, dar nu și Chilia a cărei posesiune vor continua, atât el, cât și unii dintre succesorii săi, să o solicite indirect. Aceasta va continua să rămână încă un deceniu sub stăpânirea Moldovei.

Kilie – sujet de dispute entre Mircea l'Ancien et Alexandre le Bon (Résumé)

Pendant l'an 1400, par suite de l'aide politique et militaire offerte pour occuper le trône de la Moldavie, Mircea l'Ancien a imposé à Alexandre le Bon une substantielle rectification de démarcation à la frontière entre les deux pays. Bien qu'elle soit acceptée par le prince de la Moldavie, cette prétention territoriale a induit un puissant état de tension dans les rapports bilatéraux. À une date comprise entre 8 octobre 1408 et 1411, profitant du fait que le prince de la Valachie était pris dans des puissantes luttes avec les Turcs au sud de la Dobroudja, dans la zone de Silistra, Alexandre le Bon a procédé lui-même, unilatéralement, à une rectification de frontière avec la Valachie, passant dans son propre intérêt sous la domination la cité Kilie et son hinterland, jusqu'alors sous la possession valaque. Son acte a intensifié en plus les tensions existantes déjà dans les rapports moldo-valaques. Environ l'an 1413, situé à la apogée de son pouvoir, Mircea a re-incorporé à son pouvoir les régions des bouches du Danube, situées «vers les parties tatars», avec la cité Lykostomo mais non la Kilie, la possession de laquelle il contenait encore la revendiquer indirectement. Celle-ci avait rester encore une décennie sous la possession de la Moldavie.

36 D.P. Bogdan, *Pomelnicul Mănăstirii Bistrița*, București, 1941, p. 49-50, 85-86. Pentru datarea morții lui Iuga în jurul acestui an, vezi și: Șt. S. Gorovei, *Mușatini*, București, 1976, p. 37.